GELİN MEVLİDİ

Hazırlayan
Fethi Gedikli

ZEYTİNBURNU BELEDİYESİ

GELİN MEVLİDİ

Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları
Kitap No: 65

Yayın Koordinasyon
Sertaç Güleç
Nurullah Yaldız

GELİN MEVLİDİ

Yayına Hazırlayan
Fethi Gedikli

Düzelti
Yusuf Turan Günaydın

ISBN 978-605-7664-57-0

TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No: 20640

1. Baskı,
İstanbul, Ağustos 2020

Kitap Tasarım
Abdüsselam Ferşatoğlu

Baskı, **Seçil Ofset**
100. Yıl Mah. Massit Matbaacılar Sitesi
4. Cadde No: 77 Bağcılar İstanbul
Sertifika No: 44903

ZEYTİNBURNU BELEDİYESİ
zeytinburnu.istanbul | 444 1984

GELİN MEVLİDİ

Hazırlayan
Fethi Gedikli

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 6

ÖNSÖZ 8

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ 10

KISALTMALAR 10

I. GİRİŞ

A. HİKÂYENİN UZUNCA ÖZETİ 13
Gazel İlahi 19

B. KİŞİLER 19

C. ESERİN ÇÖZÜMLENMESİ 21
1. Mevlit Okuma Okutma Dinleme 21
2. Peygambere Salavât Getirme 24
3. Türk Arap 'Uyum'u 24
4. Adılık Verme 26
5. Gökten Üç Bayrak İnmesi 26
6. At Eti Yemek 27
7. Gelinin Yüzüne Gül Suyu Serpme 28
8. Yenge Kadınlar ve Saçı Saçmak 28
9. Şeker Şarâbı İçme 29
10. Yer Adları 30
11. Zaman 30

D. MOTİFLER 30
1. Sevabın Melek Olması 30
2. Düş Görme 31
3. Cennetten Altın Beşik Gönderilmesi, Göbeği Kesik ve Sünnetli Doğması 31

II. NAZIM BİÇİMİ 31

A. VEZİN 32

B. KAFİYE 32

C. DİL VE İMLA 32
1. Dil ve Üslup 32
2. İmla 36

III. NÜSHA TAVSİFİ 37
A. *GELİN MEVLİDİ*'NİN MÜELLİFİ VE YAZILIŞ TARİHİ 38
B. YAYIMDA İZLENEN YOL 40

KAYNAKLAR 41

ÇEVİRİYAZI METİN

HÂẔÂ GELİN MEVLÛDİ'N-NEBÎ
ṢALLALLAHU 'ALEYHİ VE SELLEM 45
[Münâcât] 45
[Mevlid okuma, dinleme ve okutmanın fazileti] 46
[Hikâye] 49
[Doğum öncesi] 64
[Âmine Hatun'un düşleri] 67
[Âmine Hatun'un hamileliği] 69
[Nur içinde dört hatun] 70
[Kasîde] 73
[Merhaba] 73
[Hz. Muhammed'in bebekliği] 75
Gazel İlahi 80

DİZİN 81

TIPKIBASIM

هٰذا كلين مولود النّبىّ صلّى الله عليه و سلّم

[مناجات] ١
[مولد اوقومه، دكٚلّمه و اوقوتمه نڭ فضيلتى] ١
[حكايه] ٤
[دوغوم اوكٚجه سى] ٢١
[آمنه خاتونڭ دوشلرى] ٢٥
[آمنه خاتونڭ حامله لكى] ٢٧
[نور ايچنده دورت خاتون] ٢٨
[قصيده] ٣٠
[مرحبا] ٣١
[حضرت محمّدڭ ببكلكى] ٣٢
غزل الٰهى ٣٧

SUNUŞ

Bir şiir düşünün ki, beş yüz yıldan fazla bir süredir, doğumundan ölümüne, düğününden cenazesine bir milletin her ferdinin baş köşesinde bulunsun; bir millet düşünün ki, her ferdi hayatlarının en önemli gününü çerçevelemek için bir şiirin şahitliğine ihtiyaç duysun. Analar babalar, göz nuru yavrusunun dünyaya gelişini onunla selamlasın, genç kızlar delikanlılar onun gölgesinde dünya evine girsin, bu fani dünyadan ayrılanlar onunla uğurlansın. Bahsettiğimiz şiir, Türkçe İslami edebiyatın en meşhur mevlid metni olan, Süleyman Çelebi'nin 1409'da kaleme aldığı *Vesiletü'n-Necât* adlı eserdir.

Aziz milletimizin peygamber sevgisinin büyüklüğü; şiire ve onun kurucu rolüne verdiği ehemmiyetin apaçık ve en önemli ispatı, mevlid geleneğinin bizatihi kendisidir. Bu tür metinler, İslamiyet'in halkımız tarafından samimiyetle benimsendiğinin, tam anlamıyla içselleştirildiğinin de bir göstergesidir. Halkımız, yüzyıllardır bu tür eserler aracılığıyla inancına bağlılığını güçlü tutmuş, tazelemiş, bu metinlerde anlatılan hadiseleri dinlerken kimi zaman gözyaşı dökmüş, kimi zaman sevinç duymuştur.

Bilindiği gibi Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât'*ından sonra da mevlidler yazılmaya devam edilmiştir. Hatta son örneklerinden birini de Üstad Necip Fazıl, *Esselâm* adlı eseriyle vermiştir. Halk arasında sevilen ve düğün törenlerinde okunagelen mevlid metinlerinden bir diğeri de elinizdeki *Gelin Mevlidi'dir*. Peygamberimizin annesi Hz. Âmine ile babası Hz. Abdullah'ın evliliklerinin, bu evlilik öncesinde ve sonrasındaki bazı hadiselerin manzum olarak anlatıldığı *Gelin Mevlidi'*ne, sıcak, samimi, yer yer hüzün verici ve bütünüyle heyecanlı bir üslup hakimdir. Türkçe açısından da bir dil yadigârı sayılan *Gelin Mevlidi'*nin bilinen tek bir nüshası mevcuttur. Müellif adı belirtilmediği için anonim bir halk edebi-

yatı ürünü sayılan *Gelin Mevlidi*'nin asıl nüshası kayıptır. Şu an itibariyle elde sadece bu yazmadan fotokopi edilmiş bir nüsha bulunmaktadır. Yazma eserlerimiz, bu tür eserleri toplayan kütüphanelerimize girdikçe, şahsi kütüphanelerde bulunan yazmalar ilim ve edebiyat âlemine tanıtıldıkça asıl nüshasının da ortaya çıkabileceğini umuyoruz.

Zeytinburnu Belediyesi olarak Peygamberimizin anne ve babasının evliliğinin anlatıldığı, bizi biz yapan, kültür hazinemizin nadide parçalarından birini daha sizlerle paylaşmaktan gurur duyuyoruz. Bu vesileyle, *Gelin Mevlidi'*ni Gaziantep'te bir sahafta bularak alan ve konunun ilgilileri için çeviriyazı alfabesiyle aktaran Prof. Dr. Fethi Gedikli'ye, -böyle bir eseri belki de tamamen kaybolmaktan kurtaran- ve eserin yayımlanmasında emek veren bütün mesai arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunuyorum.

Ömer Arısoy

Zeytinburnu Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

Türk halkının İslam anlayışı öteden beri ilgimi çekmiştir. Bu ilgiyle *Uğru Abbas*, *Hz. Ali Cenkleri*, *Muhammed Hanefi Cengi*, *İbrahim Edhem Destanı*, *Battalname*, *Danişmendname*, *Saltuknaname*, *Hamzaname*, *Bektaşi menakıpnameleri* vs. gibi dinî hikâyeler, sevip okuduğum metinler oldu. Elbette *Mevlit*ler de bu ilginin içindedir. Son yıllarda basılı veya el yazılı birçok *Mevlit* nüshası topladım. Bunlardan birisi de inceleme konusu yaptığım *Gelin Mevlidi*'dir.

Çocukluğumuzdan beri birçok vesilelerle, ama özellikle Ramazan ayında teravih namazları öncesi, köyümüzün camisindeki mevlit okumalarını, çocuklar olarak hep sevinçle karşılardık. Gelenlere gül suyu ve şeker dağıtılan bu mevlitler, biz çocuklar için tatlı, renkli olaylardı. Benim *Mevlit*lere ve dinî halk edebiyatına ilgimin kökleri oralara kadar çıkıyor olabilir. Rahmetli annemden dinlediğim çeşitli ilahiler, dinî nükteler de halka dinî terbiye vermek için yazılmış bu eserlere doğru ilgimi besleyen ayrı ve önemli bir kanal olmuştur. Onlardan birini şimdi yayımlama imkânı bularak, zenginleşmekte olan *Mevlit* edebiyatına küçük bir katkıda bulunmanın mutluluğu içindeyim.

Anadoluda oldukça erken devirde meydana gelen edebî eserler arasında sayabileceğimiz *Gelin Mevlidi'*nin bu çalışmayla, bilim âlemine sunulmuş olması, dinî edebiyatımız açısından da bir kazanç sayılmalıdır. Dili oldukça arı olan bu eser, daha önce tespit edilmemiş *adılıḳ ver-, 'aḳıllar yayın-, dolmış hilâl, ḳuşa-, nebīle-, nennile-, ürgüle-* gibi birkaç yeni kelimeyi de tarihî sözlüğümüze katmaktadır. Bu bakımdan da oldukça değerli bir yapıtla karşı karşıyayız.

Çalışmanın ortaya çıkmasında İbrahim Enes Onat'ın çeşitli yardımlarını gördüm. Dizin'in ilk hâlini hazırlayan B'ye ile Rıdvan Abdurrahman Demirtaş ve basımını gerçekleştiren Zeytinburnu Belediyesine, Başkanı sayın Ömer Arısoy'a ve Başkan Yardımcısı sayın Sertaç Güleç'e, metni titizlikle okuyarak yararlı önerilerde bulunan Kültür Sanat Merkezinde görevli Yusuf Turan Günaydın'a teşekkür borçluyum.

Eserin gün yüzü görmesini Gaziantep'te çarşı içinde kitapçılık yapan Said Gökbulut'un merakına borçluyuz. Eğer o bu esere ilgi duyup fotokopi edip dükkânına koymamış olsa, bu eserden bizim haberdar olmamız mümkün olmayacaktı. Kendisini buracıkta rahmetle yâd ederim.

Fethi Gedikli

Merter, "Taçsı virüs" günleri

18/04/2020

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

a, ā	ا (آ)
a, e, ı, i, u, ü	ا (أ)
’	(ء)
B b	(ب)
T t	(ت)
S̃ s̃	(ث)
C c	(ج)
Ç ç	(چ)
Ḥ ḥ	(ح)
Ḫ ḫ	(خ)
D d	(د)
Ẕ ẕ	(ذ)
R r	(ر)
Z z	(ز)
S s	(س)
Ş ş	(ش)
Ṣ ṣ	(ص)
Ż ż	(ض)
Ṭ ṭ	(ط)
Ẓ ẓ	(ظ)
‘	(ع)
Ġ ġ	(غ)
F f	(ف)
Ḳ ḳ	(ق)
g, k	(ك)
ŋ	(گ)
L l	(ل)
M m	(م)
N n	(ن)
v; o, ö, u, ü	(و)
h; a, e	(ه)
y; ı, i	(ي)
É é	(ا ي)

KISALTMALAR

Bk.	bakınız
bs.	basım
C.	cilt
cm	santimetre
E. t.	erişme tarihi
ed.	editör
haz.	hazırlayan/lar
nr.	numara
s.	sayfa
S.	Sayı
t.y.	tarih yok
vr.	varak
Yön.	yöneticisi

I. GİRİŞ

Bu eser, 5 Kasım 2013 tarihinde Gaziantep'te sahhaf Said Gökbulut'tan aldığım ve üstünde tükenmez kalemle "Ğelin Mevlüdü" yazan fotokopi edilmiş bir el yazmasının 1-36. sayfalarının okunuşudur. Eserin 1. sayfasında "Hâẕâ Gelin Mevlûdi'n-nebiyy Ṣallallahu 'aleyhi ve sellem", 37. sayfasında "Gazel İlahi" vardır. El yazmasının 39-48. sayfalarında ise "Hażret-i Câbir Mevlidi" de yer almaktadır.

Bu çalışmada, yazmanın üstüne sonradan Latin harfleriyle yazılı bulunan "Ğelin Mevlüdü" veya 1. sayfasındaki uzun adını değil, dile yatımına ve yaygınlığına istinaden "Gelin Mevlidi" adını kullanacağız. Bazı yerlerde "Gelin mevlüdü" terkibi, evlilik sonrası gelinin evinde yapılan mevlide deniliyor[1].

Aslının hangi kütüphanede veya kimin elinde olduğu malum değildir. Şimdi rahmete kavuşmuş bulunan Said Gökbulut da bunu nereden aldığını bilememiştir, ancak Gelin Mevlidi'nin Gaziantep civarında hanımlar arasında sevilerek okunduğunu bana ifade etmiştir.

Tespit edebildiğim kadarıyla, Gaziantepli olan Hacı Mustafa Güneş, Gelin Mevlidi'nin, son dizesi hariç "Kaside" bölümünü ve ayrıca 345-346., 537-540., 543-568., 615-618. dizelerini genel ağda yayımlamıştır. Bunların bir kısmı, diğer mevlidlerde de vardır. Örnek olarak, bu metinde yer alan 529-530. dizeler Timurtaş'ın yayınladığı Mevlid'deki "Mustafa'yı kendüye kıldı habîb / Cümle derdlülere ol oldı tabîb" (s. 13) beytiyle benzeşmektedir[2]. Bu metindeki "Sürmelenmiş gözleri gör ḥikmeti / Göbegi kesilmiş olmış sünneti" (603-604. dizeler) beyti ise Süleyman Çelebi'nin Mevlid'inden aynen alınmıştır. Metnimizdeki "Arḳamı ṣıġadı ḳuvvetle

---

1 Bunlardan birisinin anlatımını şu sitede bulabilirsiniz: http://www.kirazkahve.net/2016/10/antepte-gelin-mevlidi.html. E. t. 04.04.2020.

2 Faruk Kadri Timurtaş, *Mevlid*, 3. bs., İstanbul 1980, s. 103. Timurtaş bu *Mevlid*'i, "yeni ve değişik bir metin" olarak nitelemiş (s. 87), kitabının 87-141 sayfaları arasında yayımlamıştır.

ḳatı” (524. dize) ile Çelebi’nin eserindeki “Arkamı sığadı kuvvetle hemân”[3] da hemen hemen aynıdır. Bunun dışında kelime kadrosu, kafiye ve rediflerin de çok benzer olduğu eklenebilir.

Süleyman Çelebi’nin eserini yazarken istifade ettiği kaynaklar ve daha erken yazılmış mevlitler ve benzeri dinî eserler, Gelin Mevlidi’ne de kaynaklık etmiştir. Bununla birlikte, özel olarak müellifin kaynakları şu eserlerdir deme şansımız -bugün için- yoktur.

İbn Hacer el-Heytemî’ye (ö. 974/1567) göre, Mevlid altı bölümdür. Önce Tevbe suresinin 126-129 ayetleri okunarak mevlid okumaya başlandıktan sonra, birinci bölümde, Hz. Peygamber’in soyundan bahsedilir. İkinci bölümde yaratılışından; üçüncü bölümde dedeleri ve soyunun üstünlüğünden; dördüncü bölümde babası Abdullah ile annesi Âmine’nin evliliği ve bu konuda cereyan eden bazı olaylardan; beşinci bölümde hamilelik dönemi, annesinin gayptan duyduğu sesler ve aldığı müjdelerden, gördüğü düşlerden; altıncı bölümde doğumundan ve bu sırada beliren olaylardan, süt anneye verilişinden söz edilir. Mevlid kısa bir dua ile son bulur[4].

Kütüphanelerimizde birçok Mevlid nüshası olmasına rağmen, bunu onlardan farklı kılan konusunun sadece Hz. Peygamber’in ana-babasının evlenmesine ve kendisinin doğumuna odaklanmış olmasıdır[5]. Ancak M. Fatih Köksal’ın yayımlayıp büyük olasılıkla 19. asrın eseri olarak nitelediği Zeynî’nin Mevlid’i, konusu itiba-

---

3 Timurtaş, s. 99.

4 el-Heytemî, *İtmâmu’n-nimeti’l-kübrâ*, vr. 17a’dan aktaran Selami Bakırcı, *Mevlid, Doğuşu ve Gelişmesi*, İstanbul 2002, s. 170. Heytemî’nin eserleri arasında birçok siyer, yaşam öyküsü ve tarih kitabı bulunması, özellikle yukarıda verdiği bilgiler ve yazdığı *Mevlidü’n-nebî* (Kahire 1323; nşr. Ebü’l-Fazl el-Huveynî el-Eserî, Tanta 1411/1990); *Tuḥfetü’l-aḥbâr fî mevlidi’l-muḫtâr* (Dımaşk 1283; Tanta 1322); *en-Niʿmetü’l-kübrâ ʿale’l-ʿâlem bi-mevlidi seyyidi benî (veledi) Âdem* (İstanbul 1308, 1977, 1404/1984); *Eşrefü’l-vesâ’il ilâ fehmi’ş-şemâ’il* (Köprülü Ktp., Fâzıl Ahmed Paşa, nr. 314; Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 198; ayrıca bk. Muhammed Habîb el-Hîle, s. 220) onun hiç değilse 16. asırdan sonra yazılmış mevlid edebiyatının kaynaklarından birisi olabileceğini düşündürmektedir. Eserleri ve hayatı hakkında bk. Cengiz Kallek, “İbn Hacer el-Heytemî”, *DİA*, İstanbul 1999, C. 19, s. 531-534.

5 Abdülkadir Karahan, “İlk Osmanlı Edebiyatının İncelenmemiş Dinî Bir Mesnevisi: Hikâyet-i Hadice Tezvic-i Muhammed yahut Mevlid-i Hadicetü’l-Kübrâ”, *Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri*, İstanbul 1980, s. 225-332’de buna benzer bir metni inceleme konusu yapmıştır.

rıyla büyük ölçüde Gelin Mevlidi ile benzeşmektedir[6]. Benzerlik, konusu bakımındandır; eserlerin işlenişi, üslubu, kelime kadrosu farklıdır. Mamafih, Gelin Mevlidi ile Zeynî'nin eserinin kaynaklarının ortak olduğunu söyleyebiliriz.

A. HİKÂYENİN UZUNCA ÖZETİ

Gelin Mevlidi, Süleyman Çelebi'nin Mevlid'inin başlangıç beyitleriyle başlamakta; 11. dizeden itibaren mevlit okumanın ve Peygamber'e salavât getirmenin fazileti vurgulanmaktadır. Sonra 27. dizeden başlayarak bu kez mevlit okutmanın fazileti sayılmakta, dinleyenlerin sevabının da okutanlarınki gibi olduğu (38. dize) belirtilmektedir. Bu bölümde, mevlit okuyan, okutan, dinleyenlere dua edilmektedir (41-48). Her salavâtta bir günahın silineceği, salavâtın sevabının melek olup kıyamete kadar salavât verene dua kılacağı söylendikten sonra, yine, okuyup okutmanın fazileti sayılıp dökülmektedir (49-64. dizeler).

Hikâye, 65. dize ile başlamakta, herhangi bir hazırlık yapmadan apansız dört yana yayılmış haberlerden söz etmektedir. Bu haberlerin Hz. Peygamber'in babasının doğumunun duyulması olduğu anlaşılıyor. Haberin duyulması üzerine, Şam'da Yahudilerin, tedbir almak üzere büyük küçük hep bir araya geldikleri, Hz. Muhammed'in de ondan doğacağını ve dinlerine çok cefa edeceğini söyleyip çare aradıkları anlatılmaktadır. Daha Hz. Muhammed doğmadan onun babası Abdullah'ı öldürmeyi kararlaştırıp bahadırlardan bin kişi seçmiş, Abdullah'ı öldürmek üzere at üstünde Mekke'ye yola çıkarmışlardır (67-84). Hikâyemiz bu hususta başka bilgi vermeden Mekke'de Abdulmuttalib'in evinde kızlarını Abdullah ile evlendirmek isteyen elçi kadınlardan söz eden dizelere intikal etmektedir (85-90).

Burada metnimizde bir kopukluk olabilir. Çünkü birden bire başka bir konuya sıçrayıp adı verilmeden bir tek kimseden bahsedilmeğe başlanıyor. "Ṣıġınup Ḥaḳḳa ol girdi yola / 'Işḳı başdan aşdı ne désün éle?" diye tanımlanan bu kimsenin, bağlamdan, sonradan Abdullah'ın eşi olacak Âmine'nin anası olduğu anlaşılıyor. Ancak bu kimse, bir sır taşımaktadır ve Allah'ın bir tedbiri vardır; o tedbir üstün gelecektir. O, Abdulmuttalib'in evine girer girmez

---

6 M. Fatih Köksal, *Mevlid-nâme*, Ankara 2011, s. 671-693.

sevineceğini anlamıştır. Orada bulunan elçiler, Abdullah ile evlenmek isteyen kızlarının sözlerini iletip düğün hazırlığı görülmesini istemektedirler.

Elçilerden bir bölüğünün Rum ülkesinden yani Bizans'tan geldiği, Kayser adına orada bulunduğu belli oluyor. Çıkarabildiğimize göre, Kayser de, elçileri vasıtasıyla kızının Abdullah ile evlenmesi isteğini Abdullah'ın ailesine iletmiştir (101-108).

Anlatıya göre, iki yüz kadar zengin-fakir kız, Abdullah'a bakmış, onunla evlenmeyi, o nurun (Peygamber'in) kendilerinden doğmasını, cümle âlemin onunla avunmasını dilemiş, mallarını adamış, Abdullah'ı görmek için yalvarmışlardır. Fakat nicelerininki gibi, bunların taleplerinin de bir yararı olmamıştır (113-126). Sahib-zamanın yani Peygamber'in kimden doğacağı hususunda, Hakkın takdiri başka olmuştur (127-128).

Eserin 129-134. dizelerinden, elçiler içinde Âmine'nin anasının da olduğunu, bu kez açık bir biçimde öğreniriz. O da Abdulmuttalib'e hitaben kızı Âmine'yi oğluna almasını rica eder ve kızını över. Anne, 135-152. dizeye dek Âmine'nin bedenî güzelliklerini sayıp döker. Sözlerini, "Bugün size adılık veriyorum, kabul ederseniz düğününü yapalım." diye bitirir (153-154). Âmine'nin anasının dileği kabul edilir (157-162).

Bunun üzerine, Âmine'nin anası işini bitirmenin sevinciyle evine döner. Kocası Veheb'e (Vehb) müjdeyi verir. Burada karı koca sevinçlerini dile getirirler; niceleri istemesine rağmen, Allah'ın, ulu devleti yani mutluluğu kendilerine nasip ettiğine şükrederler. Abdullah'ın ailesi, Veheb'in hanımının teklifini kabul etmiştir (162-179).

Güvey evi, düğün hazırlığına girişip herkesin çağrıldığı büyük ziyafetle gelini alırlar.

Gelin ile güvey yalnız kaldıklarında, Abdullah, o ana kadar kimsenin yüzünü görmediği Âmine'nin nikabını açar. Birbirine sarılırlar. Receb ayının ilk cumasında Âmine'nin alnında nur görünür. Yani Peygamberimize hamile kalır (225-239).

Bunun üzerine şeytan göğsünü döğerek Mekke'deki Ebu Kubeys (metnimizde Ḳûḳâbûs) dağına çıkıp dertli bir hâlde oğullarını çağırır. Oğulları da ona "Sana ne oldu? Seni hiç böyle görmedik. Durumu bize bildir de sevinelim." derler. Şeytan ise o nebiye bu

gece hazine indiğini, hükmünün dünya ve ahireti tutacağını, dünyada gülmenin kendilerine artık haram olduğunu anlatır. Bunun üzerine hep birlikte ağlaşırlar (240-256).

Abdullah ile Âmine o sabah kalkarlar. Yengeler gelirler. Âmine bunlara hizmet eder. Yengeler ipek döşeklerini dererler. Âmine'nin alnındaki nuru görüp onu överler (263-271).

Burada muhtemelen yengeler, "senli-benli" bir üslupla Âmine ile sohbet ederler. Peygamber'in ondan doğacağını görüp bunun değerini bilerek başkalarının bu şerefe erişmenin bedelini canlarıyla ödemeye razı olduklarını Âmine'ye naklederler. Orada bulunan anası babası da söylenenleri duyup sevinir (274-282).

Sonra Hz. Peygamber'in ümmetine bağlılığı anlatılır (285-286). Burada yine şalavât getirmenin sevabı ve iyiliği vurgulanmaktadır (287-290).

Hamilelik Âmine'yi daha da güzelleştirir. Hanımlar da sevinip Âmine ile kardeş olurlar ve ona hizmet etmeye başlarlar (291-300).

Kadınlar gebe olduklarında aş ererler, türlü yiyecekler dilerler. Âmine de gebe kalır; Allah cennetin nimetlerini ona yedirir. Bebek dört aylık olunca ana karnında deprenir, çünkü cenine can verilmiştir. Bunun üzerine o, ümmetinin günahlarının bağışlanmasını diler (301-314). Cenin yedi aylık olunca babası hastalanıp kısa süre sonra ölür.

Burada, baba Abdullah'ın ağzından doğmamış çocuğu ve eşini nasıl bırakıp gideceği hazin bir biçimde anlatılmaktadır (317-330). Abdullah'ın ölümü, o daha yeni evli olduğu için çevresinde çok büyük bir üzüntü yaratır, anası babası da doğacak oğlunu görmedi diye ağlarlar. Ana karnında o "dürr-i yetîm" yani Hz. Muhammed, öksüz kalır. Ancak yetim olmasına rağmen o, serverdir yani baştır, başkandır ve rahmeti âlemi doldurmaktadır. Burada, peygamber şefaatine ermek için, sohbetine nail olabilmek için Allah'a yakarılmaktadır (331-352).

Peygamberimiz, anasının hamileliğinden 9 ay 10 gün sonra doğmak diler (353-360), anası bu sırada yalnızdır, ağrısı artmaktadır. O, Allah'tan kurtulma diler. Bu sırada kaynatası eve gelir. Gelinini ağlar görünce derdini sorar. Âmine de ana-babası ve kocasının öldüğünü, yalnız kaldığını, torununun doğmak üzere olduğunu söyler (361-374). Kaynatası Abdulmuttalib, onu teselliye çalışır:

“Babası öldü ise biz diriyiz, oğlunun biz de kuluyuz, hizmetçisiyiz. Sen benim torunumun anasısın. Bütün hatunların sevgilisisin. Ne istersen getirelim.” der (375-382).

Âmine yalnızdır. “Gece hâli ne olur ne olmaz, ihtiyatlı olmak gerek.” diyerek kaynatasından iki hatun göndermesini rica eder (384-388). Abdulmuttalib de “Baş üstüne!” deyip komşu hatunlara bu dileği iletir: “Birinizin Âmine’nin evine gitmesini istiyorum. Komşu hakkı Tanrı hakkıdır. Buna riayet etmeyeni Allah ateşte yakar. Gidin onu yalnız bırakmayın, böyle yaparsanız Allah katına yüzü ak gidersiniz.” demesine ve kadınlar da “Tamam!” deyip Âmine’yi övmelerine rağmen, gitmezler. Abdulmuttalib ise ricayı ilettikten sonra Kâbe’ye gider. Şükreder. Ama onun sözü kadınlara yalan gelir. Hasedinden hiçbiri gitmez. Zira kendileri o Peygamber’in anası olmayı arzulamışlardı (389-418).

Âmine o gece yalnız kalır ama Allah’a sığınıp uyur. Düşünde, doğacak bebeğinin âleme nur olacağını, o doğduğunda kışın karanlığının gidip yazın aydınlığının geleceğini, Hakk’ın kendisine büyük inayet ettiğini, ona sevgisini bağışladığını görür. Âmine bu düşü görünce kaygısı gider, sevinir (423-434).

Âmine tekrar bir düş daha görür; bir kuş gelip dizine konar. Bu kuşun gözüne bakınca gözündeki perde alınır; Doğu’yu Batı’yı düpdüz görür; Arş, Kürsî ve Kalem kendisine ayan olur. Gökten yere üç alem (sancak) inip biri Mekke’nin damına, biri Şarka, biri Arap üstüne dikilir.

Bundan sonra o, hamileliğini anlatmaya geçer. Hamileliğinin ilk altı ayında hiçbir kederi olmaz. Altı aydan sonra bir nida gelir. Âmine’ye, kendisinden doğanın “nebî” (ol hayrü’l-verâ) olacağı muştulanır. Receb ayında, önce Hz. Âdem, ardından enbiya ruhları birer birer gelip Âmine’nin hamileliğini tazim ve tekrim kılarlar (457-460).

Âmine gözünü açınca bacadan eve bir nur girdiğini görür. Bu nurun içinde dört hatun oturur. Bunlar her türlü övgüyü hak eden çok değerli hatunlardır. Bunlara Âmine selam verdiğinde karnındaki imam (Nebî) de selam alır. Bu nebinin vasıfları çoktur, dil ile anlatılamaz. Âmine bunları görünce sevinir ve meseleyi anlar. Hatunların ellerindeki bohçalar, doğduğunda Nebî’yi sarmak içindir, onun ululuğunu ve kendilerinin ona hizmetçi olduklarını bildirirler.

Âmine onlara bakar ve sözlerini dinler. "Bana imdat ettiniz." diyerek Allah'a şükreder. Onlardan kendilerini tanıtmalarını ister. Onlardan biri, "Kapınızda karavaş (cariye) olayım, oğlun Muhammed doğacak ve şefaati yeri göğü dolduracak, Allah kimseye böyle bir devlet (mutluluk) vermedi." der. "Muhammed'in ümmetinden oldum." diye ekler. Birisi de Âsiye olduğunu söyler. "Sultanıma hizmete geldim. Muhammed doğa ve ben yüzümü ayağına süreyim." der. Sonra kalkıp el açıp hep birlikte dua ederler. Öbür iki hatunun ne dediği hakkında metin susmaktadır. Nihayet, Rebiülevvel ayının 12. gününde O, dünyaya şanı aziz olarak gelir ve Allah'ın nuru cihanı doldurur (461-516)[7].

Metnin burasında beş beyit hâlinde "Kaside" (517-526) gelir. Bu bölümün üç beyti, Süleyman Çelebi, dört beyti Erzurumlu Kadı Darîr'in eserindeki dört beyitle benzerdir. Kadı Darîr'in eserindeki dizeler, Süleyman Çelebi'den aktarılmış görünüyor[8]. Bu bölüm, Âmine ağzındandır ve doğumdan hemen sonrası anlatılmaktadır. Âmine, kendisine bir kâse içinde şekerden tatlı, kardan ak ve soğuk bir şerbet sunulduğunu, vücudunun nura boğulduğunu, ak kanadıyla bir kuşun gelip arkasını sığadığını ve Resullerin Resulü'nün doğduğunu ve dünyadan zulmetin gidip nurun geldiğini müjdelediğini beyan eder.

Bundan sonra, eserimizde, Süleyman Çelebi Mevlid'inde bulunan "Merhaba" bölümünün bir kısmıyla benzeşen beş beyitlik "Merhaba" (527-536) bölümü gelmektedir. Süleyman Çelebi'de bu kısım iki kat daha uzuncadır.

---

7 Süleyman Çelebi *Mevlid*'inin Mustafa'nın doğumu sırasında beliren alametler hususundaki anlatımı şöyledir: Âmine'nin evinden güçlü bir nur çıkıp göğe erdi ve dünya aydınlandı. Gökten saf saf melekler indi, doğum evini Kâbe gibi tavaf ettiler. Melekler hava üzere sündüsten bir döşek serdi. Mağrib, Maşrık ve Kâbenin damına üç bayrak dikildi. Ayrıca evinin duvarından üç huri çıkageldi ve Mustafa'yı birbirlerine muştuladılar. Sonra yine saf saf huriler gelip Mustafa'yı annesine övdüler. Bk. Timurtaş, s. 25-27.

8 Hayri K. Yetik, *Edebiyatta Çalıntı*, İstanbul 2005, s. 235. Yazar, "*Bundan başka şairlerin mevlidleri arasında benzerlikler bulmak olanaklıdır. Anlaşıldığı üzere bir mevlid modası sözkonusudur ve bunlar birbirini andırır; aktarmalar taşırlar. Bunlardan kimin kimden aktardığını belirlemek de yukarıda belirtildiği üzere oldukça zordur; çünkü mevlidler sözlü gelenekte de yaşatılmışlardır. Ve sözlü gelenekte aidiyet, yani imza, doğası gereği yazılı gelenekteki denli önemsenmemektedir*.", demektedir. Hayri K. Yetik, s. 236.

Merhaba bölümünden sonra gelen dizelerde (537-550), meziyetleri sayılarak Nebi övülür. Ayrıca dua edilip ṣalavât getirilir. Dünya yaratılalı beri böyle çocuk yaratılmadığı, onun tek olduğu vurgulanır.

Âmine Hatun da yerinden kalkarak oğlunu görür ve onu öven "benzer" redifli üç beyit söyler: Onun gözü nuru, gülden naziktir ve kırmızı dudağı mercana benzer. Akıl ve idrak onun kemaline erişemez ve onun yüz güzelliği Kenanlı Yusuf'a, yani güzelliğiyle temayüz eden Hz. Yusuf'a benzer (551-556).

Sonra bu bebek anasının yüzüne bakıp güler; evin içi ve yedi gök nur ile dolar. Mekke'de doğum haberi yayılır; işiten herkes gelir ve onu ziyaret ederler. Onu gören güzelliğine hayran kalırlar. Bu kadar güzel çocuk insan mıdır yoksa insan donuna, kılığına girmiş can mıdır diye şaşarlar. Anası karnından inerken, huriler yerde kimin duracağını bilmezler. Vücudun yani kâinatın tertemiz sultanı secdeye varıp Hakka secde eder. Secde ederek Hakkı birler ve ümmetinin suçları için af diler. Dudağı deprendiğinde dünyadan karanlık gider, aydınlık gelir. Önce Allah der, sonra ben Allah'ın Resulü Muhammed'im der (557-578).

Melekler bunu işitir işitmez hemen gelip etrafını çevrelerler. Bugün çok hoş bir gündür; on sekiz bin âleme düğündür derler. Yerde ve gökte münadiler, Muhammed dünyaya geldi diye bağırışırlar. Anası oğluna bakar, nurunun göğe direk olduğunu görüp şaşar (579-586).

O hatunlar, onu, arı duru Hak'tan özge kimsenin pahasını bilmediği hullelere (cennet giysilerine) sarıp hemen getirip anasına uzatırlar. Üzerine misk ve amber saçarlar, ümmetin olduk diye koşarlar. Anasına "Allah ne güzel oğlan verdi sana, bugüne dek hiçbir ana böyle oğul görmedi." diye iltifat ederler (587-596).

Hak Teâlâ cennetin kapıcısı Rıdvan'a, "Kalk git, cennetimden bir altın beşik getirt, sevgiliyi, habibi içinde uyut. Türlü elbiseler alıp Ahmed'in katına git.", diye buyurur. O kudretten gözleri sürmelenmiş, göbeği kesilmiş, sünnet edilmiştir. Ay gökten inip onu nebi diye muştular. Cennet hazinedarı beşiğini sallar. Allahın sevgilisi, habibi böyle üç gün üç gece kana kana uyumaya bırakılır. Bu müddet geçince, o hümam (çok himmetli kimse) yani Hz. Muhammed misk ve amberler ister. Âmine böyle oğlan gördüğüne çok

şükürler eder. Ay yüzüne göz bakamaz kamaşır, ama ben onun ve babasının yüzüne doya doya baktım. Babası öldüğüne melül oldum, oğlum doğdu diye sevindim. Benim muradımı Mevlam verdi, cümle kulların muradını da versin, diye dua eyler (599-618).

O hem nebidir, hem nebilerin sonuncusudur; İslam dini, şeriat onun hükmüdür derler. Sonra Âmine'ye hitaben "Hak sana lütuf ve keremler verdi; din çerağını bağışladı." deyip Allahın sevgilisini taht üstüne koyarlar. İşleri bitince bunlar giderler. Sevinip çok murada ererler (619-624).

Sonda müellif, "Hakkın rahmetini daima fikr edelim, âşıkane Hakkı zikr edelim." diye okuyanlara öğüt verir. "Ol Muhammed Mustafa'ya ṣalavât verin" diye mevlidimizi bitirir (625-628).

Gazel İlahi

Gelin Mevlidi'nden ardında bulunan Gazel İlahi ise daha ağdalı bir üslupla ve birçok hatayla birlikte yazılmıştır. Bunda da Hz. Peygamber'in doğumu ve peygamber olarak gelmesi âleme rahmet, mürde (ölü) canları diriltici olarak tanımlanır[9]. Sübhan'ın sırrı nur cisminde bellidir, her şey karanlıkken o nuruyla gelmiştir ve ümmetin asilerine şefaatçı olmuştur. Ona salât ve selam edelim diye sona erer. 9 Eylül 2018 günü facebook hesabımızda yayımladığımız bu Gazel İlahi'yi, Peygamberimize dair bulunduğu için buraya dâhil etmekten kendimizi alakoyamadık.

B. KİŞİLER

Eserde adları zikredilen şahıslar başta peygamberimiz Hz. Muhammed (Mustafa, Ahmed), babası Abdullah, anası Âmine, dedesi ve Âmine'nin kaynatası Abdulmuttalib, Âmine'nin babası Vehep (Vehb)'tir. Adı anılmadan "kayser"den ve karısından da söz açılır.

---

9 Nitekim *Hazret-i Cabir Mevlidi*'nde Hz. Peygamber'in iki masum çocuğu dua ederek Allah'ın lutfuyla dirilttiği hikâye edilmektedir. Yeri gelmişken, "Mevlid" kelimesinin sadece Hz. Peygamber'in doğumunu anlatan eserler için kullanılmadığını, dinî mesnevilerin bir kısmının da "mutad" olmamakla birlikte, *Hazret-i Cabir Mevlidi*'nde olduğu gibi, böyle adlandırıldığını belirtelim. Ayrıca bkz. Abdülkadir Karahan, "İlk Osmanlı Edebiyatının İncelenmemiş Dinî Bir Mesnevisi: Hikâyet-i Hadice Tezvic-i Muhammed yahut Mevlid-i Hadicetü'l-Kübrâ", s. 226.

İlk sayfasında "Hâẕâ Gelin Mevlûdi'n-nebiyy Ṣallallahu 'aleyhi ve sellem" şeklinde isimlendirilen eser, bütünüyle manzumdur. Fotokopi edilmiş bir el yazmasının 1-36. sayfalarının çeviriyazısıdır. Aslının kimin elinde veya hangi kütüphanede olduğu malum değildir. *Gelin Mevlidi* daha çok evlilik törenleri vesilesiyle bilhassa hanımlar arasında sevilerek okunan bir eserdir.

Kütüphanelerimizde birçok *Mevlid* nüshası olmasına rağmen, bu metni onlardan farklı kılan tarafı, konusunun sadece Hz. Peygamber'in ana-babasının evlenmesine ve kendisinin doğumuna odaklanmış olmasıdır. Gerçekten, *Gelin Mevlidi*'nde Abdullah ile Âmine'nin evliliği çok canlı bir biçimde anlatılmaktadır.

Eser konusu, dili ve üslubu bakımından dinî edebiyatımızın önemli bir verimidir. Yine söz varlığı açısından ve başka eserlerde tespit edilmemiş olan birçok yeni Türkçe kelimesiyle dil çalışmaları ve Halk edebiyatımız için de çok değerlidir.

Çalışma inceleme, metnin Latin harflerine çevrilmiş hali, bütün kelimeleri gösteren bir Dizin-Sözlük ve el yazmasının tıpkıbasımından oluşmaktadır. Prof. Dr. Fethi Gedikli'nin bir sahafta bularak yayına hazırladığı *Gelin Mevlidi* ilk kez yayımlanmaktadır.

9 786057 664570